

Josep Pons i Vilaplana. Fitxa policial (1897?) (AEP, Barcelona)

RETRATS D'ANARQUISTES IGUALADINS I ANOIENCES (VII)

JOSEP PONS I VILAPLANA, ÀLIES *PEPET* (1872 - ?), D'OFICI TEIXIDOR

ANTONI DALMAU I RIBALTA

Josep Pons no va ser un dirigent anarquista de primera fila. D'altra banda, era molt jove quan es va veure embolicat en el remolí dels esdeveniments que havien de capgirar-li la vida. Però en canvi constitueix un cas exemplar de com les arbitrarietats de la repressió policial en aquells anys convulsos de la darrera dècada del segle XIX podien intentar convertir —encara que només fos durant un cert període de temps— un simple teixidor d'idees llibertàries en un temible fabricant d'explosius, sense cap fonament...

ELS ORÍGENS

Pepet Pons i Vilaplana va néixer a Igualada a les 11 del vespre del dia 4 de desembre de 1872 i va ser batejat l'endemà a la parròquia de Santa Maria d'Igualada per Mn. Josep Casanelles, que li va posar els noms de Josep, Ramon i Jaume.¹

Era fill legítim de Mariano Pons i Soler, un confiter natural de Manresa, i de Ramona Vilaplana, natural de Guspí (la Segarra). Els avis paterns eren Lluís Pons, també confiter, i Maria Àngels Soler, tots dos de Manresa. Els avis materns eren Sebastià Vilaplana, pagès natural de Guspí, i Teresa Marimon, de Jorba (Anoia).²

1. La seva filiació policial d'anys després deia erròniament que havia nascut el 1874.

2. Registre parroquial de Santa Maria d'Igualada, llibre de baptismes (Arxiu Comarcal de l'Anoia, Arxiu Municipal d'Igualada). Inscripció de Josep Pons i Vilaplana: núm. 443. Guspí és un poble del municipi segarrenc de Sant Ramon.

Josep Pons tenia almenys un germà més gran, Lluís —d'idees republicanes—, i un de més petit, Ramon, nascut a Igualada el 15 de maig de 1874. És possible que tingués també una germana de la qual desconeixem la identitat.

Pel que fa a l'aspecte físic del nostre biografiat, posseïm tres fotografies que ens en donen una idea ben precisa. Les dues primeres, una de cara i l'altra de perfil, corresponen a la seva fitxa policial —elaborada a Barcelona segurament el 1897—, que en el dors el descriu com un home d'estatura regular, prim i d'ulls grossos, però la visió de les dues imatges ens permet d'afegir-hi sens dubte que es tractava d'un jove atractiu i d'aspecte resolut que portava un mostatxo força espès, un xic refistolat.³ Tenia aleshores 25 anys. Per contra, la tercera fotografia, corresponent a l'any 1900 i quan ja havia passat pels presidis de l'Àfrica, ens el fa veure més prim encara i amb un bigoti gairebé imperceptible.

Parlem un moment, ara, de l'època en què va venir al món Josep Pons i Vilaplana. Per començar convé recordar que el mateix any del seu naixement és el de l'inici de la tercera guerra carlina i el de la irrupció a la seva ciutat nadiua de diverses partides comandades pel general Joan Castells que van emportar-se l'alcalde. I l'any següent, 1873,

3. És la foto de la fitxa policial espanyola que publiquem a la pàgina anterior. Se'n conserva una còpia a l'Ateneu Enciclopèdic Popular (AEP) de Barcelona i una altra d'identica als Archives Nationales de Paris (ANP), F/7 12725.

és el de la cèlebre entrada dels mateixos carlins a Igualada, atac que va causar una trentena de morts entre els paisans. Només un any després, i ja en el terreny laboral, s'accentuaria especialment la crisi del ram tèxtil igualadí, concretament a la indústria cotonera, una crisi que va tenir el seu moment àlgid el 1881, amb una coneguda vaga dels teixidors que s'allargaria fins al febrer de l'any següent. I al febrer de 1883 apareixeria el primer número de *La Federación Igualadina*, un notable periòdic anarquista que viuria fins al 1885 i que va assolir una notable difusió per tot Espanya. Finalment, el 1885, la vila igualadina, que en els darrers trenta anys havia anat perdent població, seria víctima d'una nova epidèmia de grip que causaria 128 defuncions en una població que tenia aleshores uns deu mil habitants.⁴

És en aquest context, doncs, i seguint el camí de tants i tants altres obrers del seu ofici de teixidor, que devia produir-se, en una data indeterminada, l'allunyament de Josep Pons de la vila on havia nascut. D'altra banda, algunes dades disperses que hem anat espigolant ens permeten de tenir unes quantes pistes sobre aquest obrer anarquista cridat en principi a una vida dura i anònima: sabem que vivia a Sant Andreu de Palomar, que era molt aficionat a les funcions teatrals i que cada dissabte tenia el costum d'anar a Barcelona a passar el dia de descans laboral amb la seva família.⁵ I sabem també que estava promès amb una noia que es deia Teresa Codorniu, que va aprendre d'ell l'ofici de teixir.⁶ Tanmateix, hi ha una circumstància

interessant de la seva vida que convé posar en relleu: durant tres anys, Pons va estar matriculat en una escola d'Arts i Oficis on, en classes nocturnes, va poder aprofundir els coneixements del seu ofici. Aquesta condició de teixidor expert tindrà una importància especial en els fets vinculats a la seva futura detenció i condemna judicial, tal com explicarem més endavant.

LA DETENCIÓ

Fins aquí les poques coses que sabem de la infantesa i la primera joventut de Josep Pons i Vilaplana. Però quan tindria només 24 anys, la seva vida faria un tomb decisiu i assoliria una certa notorietat, determinada per les conseqüències de l'atemptat amb bomba que va tenir lloc el dia 7 de juny de 1896 al carrer de Canvis Nous de Barcelona, durant la processó de Corpus de l'església de Santa Maria del Mar. Un atemptat que va causar 12 morts i una cinquantena de ferits. Com és prou sabut, aquesta explosió va ser l'origen i el pretext d'una repressió policial de gran abast que va afectar el moviment anarquista de tot Catalunya i que va concretar-se en centenars de detencions, en l'enduriment de la legislació penal i en el tancament de la premsa i d'un gran nombre de centres obrers de tot el país. Pons, concretament, va ser una de les víctimes d'aquesta repressió.

En realitat, ja havia estat detingut abans de l'atemptat i per un motiu que desconeixem, concretament el dia de la vigília de la Pasqua de Resurrecció de l'any 1896, al teatre Novedades, on havia anat a veure l'estrena d'una obra dramàtica, *Patria y amor*. Després de passar per la caserna del districte de l'Institut, van conduir-lo al jutjat, on va restar tancat tres dies fins que el jutge va deixar-lo en llibertat provisional, a condició de presentar-s'hi cada quinze dies. Després, un cop ja s'havia produït l'atemptat del carrer de Canvis Nous, va ser detingut de nou per l'inspector Antoni Tresols, àlies *Vinagret*, el 19 de

4. La reiteració amb què ens hem referit en anteriors articles d'aquesta sèrie a les circumstàncies històriques i ambientals de la Igualada de la segona meitat del segle XIX ens estalvia ara dedicar-hi més extensió i donar-ne referències bibliogràfiques.

5. Així ho afirma el seu germà Lluís, resident a Barcelona, en una carta reproduïda a DD.AA., *La campaña de «El Progreso» en favor de las víctimas del proceso de Montjuich*, Barcelona: Tarascó, Viladot y Cuesta, impresores, s.d. [1897-1898], p. 342-349.

6. Això darrer ens consta per una carta d'ella que apareix a *La campaña de «El Progreso»...*, p. 424-426.

FILIACIÓN.

Nació en Igualada Provincia de Barcelona
 el de _____ de 1874, Hijo de _____ y
 de _____ Estado _____ Oficio Regidor
Estatura Regular Delgado lo es Grueso _____
 Pelo _____ Barba _____ Bigote _____ Ojos grandes
 Señas particulares _____

ANTECEDENTES.

Preso y procesado por el atentado de Cambios Nuevos, como
conocido Anarquista.
Condenado a 20 años de cadena temporal en 1º Mayo de
1897

Filiació policial de Josep Pons (AEP, Barcelona)

setembre.⁷ Coneixem detalls de la rocambolesca i confusa detenció de Pons gràcies a informacions de la premsa de l'època. Per començar, *El Noticiero Universal* del 28 d'octubre de 1896, a més d'informar-nos que el detingut vivia en aquella època al núm. 28 de la carretera d'Hostafrancs, al Poble Sec, explicava això que segueix:

«Cuando dicho sugeto [Pepet Pons] era conducido al juzgado, solicitó le sirvieran un vaso de agua en una botillería de la calle del Marqués del Duero, que en aquellos momentos estaba abriendo

sus puertas, á lo que accedieron los agentes, pero como iba amanillado, fué necesario que le llevaran el vaso á la boca».

L'endemà, el diari madrileny *El Imparcial* en donava aquesta altra versió:⁸

«Descubriendo el velo de la incomprensible reserva que se guarda, *El Noticiero* refiere la accidentada persecución y prisión del anarquista gravemente comprometido en el último atentado José Pons Vilaplana (Pepet) realizadas por el inspector Sr. Tresols y el agente de la secreta [Josep] Alsó.

7. Segons la carta del seu germà Lluís, a *La campaña de «El Progreso»...*, p. 342-349, ja esmentada. En aquella època, Lluís Pons era tesorero del Comitè Republicà federal de Barcelona. En articles anteriors d'aquesta sèrie ja hem tingut oportunitat de referir-nos a l'inspector Tresols.

8. *El Imparcial*, 29 octubre 1896. Crònica del seu corresponsal Joaquín Ruiz Puente (*Puente*). Més detalls de les peripècies prèvies a la detenció a la carta del seu germà Lluís que anem citant.

Cuando se realizó la captura, muchos creían imposible dar con Pons, por desconocerse en absoluto todo rastro. El Sr. Tresols, después de recorrer varios pueblos, alguno de otra provincia, averiguó el paradero de un hermano de Pons, el cual hermano negó en absoluto tener noticia alguna de Pepet. A pesar de esto, el Sr. Tresols ideó un plan que ejecutó personalmente en forma un poco difícil de relatar.

El caso fué que contra la voluntad del hermano de Pepet se apoderó de éste por sorpresa en una habitación á oscuras. Al oír la madre y una hermana de Pepet el ruido de hombres que luchaban, cayeron desmayadas y á medio vestir á la puerta de la habitación. Cuando poco después se encendió luz, Pepet estaba atado. Entonces el Sr. Tresols guardó el revólver, mandó que sus auxiliares condujeran al preso y procuró calmar á las asustadas mujeres.

Pepet tiene veintitrés años, ha sido cerrajero y panadero [sic], y últimamente trabajaba en una fábrica de tejidos de la calle de la Diputación. Es natural de Igualada y tiene alguna instrucción por haber cursado durante tres años en la Universidad de Barcelona las materias aplicables al oficio que ejercía últimamente. Parece que tuvo alguna intervención con Alsina en la construcción de las bombas, y alguien supone que las tuvo en su poder hasta que las recogió Nogués.

Según mis noticias, en Montjuich ocupa Pepet el pabellón número 12 de la plaza de Armas y está absolutamente incomunicado».

El cas és que, en el moment de la detenció de Pons, ja feia dotze dies que s'havia completat el sumari i que la policia havia fet pública la seva versió sobre l'atemptat de Canvis Nous, en la qual ni tan sols es parlava de *Pepet* Pons i s'afirmava que «ja ho havien descobert tot», autors, còmplices i encobridors, i que tots estaven empresonats, excepte Francesc Llombart, que havia fugit. Aquesta primera versió policial, que va ser publicada per tots els diaris, havia pretès inicialment que el constructor de la bomba havia estat Joan Alsina i Vicente, un forjador barceloní.

Aquesta circumstància, però, no va ser obstacle perquè després s'impliqués a Pons en la conspiració per llançar la bomba a la processó de Corpus. I és que la policia i el jutge instructor Enrique Marzo —que, malgrat el que intentaven aparentar, en realitat caminaven absolutament a cegues i estaven muntant una història que pogués resultar versemblant— tenien dificultats per fer passar Joan Alsina com a constructor de la bomba. Així és que en van haver de buscar un altre, i aquest altre no va ser sinó Josep Pons, ja que la policia creia erròniament que era manyà mecànic, cosa que, com ja sabem, era totalment incerta.

Durant un temps, doncs, el teixidor igualadí va passar a ser oficialment «el constructor de la bomba», fins que, en el tram final de tot el procés, la justícia militar, alertada probablement de la relliscada que s'havia comès en el cas de *Pepet* Pons, va tornar a carregar les culpes a Joan Alsina, que ho acabaria pagant amb la seva vida el 4 de maig de 1897, al castell de Montjuïc.⁹

L'ACUSACIÓ I LA CONDEMNNA

Va arribar el moment de cloure el sumari i de convocar el consell de guerra, que va tenir lloc amb gran secret, també a Montjuïc, entre els dies 11 i 15 de desembre de 1896. El fiscal Ernesto García Navarro va demanar per a *Pepet* Pons la pena de mort, com també va fer-ho per al calafi Baldomero Oller entre molts altres, fins a un total de 28. Se l'acusava concretament d'haver participat activament en les reunions secretes del Centre de Carreters on deien que s'havia planejat el crim, i d'haver rebut després 300 pessetes per a l'adquisició de bombes. En el procés de Montjuïc, la defensa de Pons va correspondre a Leonardo Álvarez, capità d'infanteria de San Quintín, que va

9. Com ja sabem per la biografia que li vam dedicar, l'igualadí Josep Molas i Duran va ser un altre dels cinc afusellats injustament aquell dia.

demanar-ne la lliure absolució.¹⁰ I en la sentència del Consell de Guerra, feta pública el dia 19 de desembre de 1896, Josep Pons va ser condemnat a la pena de mort, juntament amb altres set processats (Ascheri, Nogués, Molas, Vilella, Vila, Mas i Suñé).¹¹

La causa va passar després al Consell Suprem de Guerra i Marina, on la defensa de Pons va correspondre a Luis López, un capità de cavalleria del regiment de Maria Cristina. Dictada la sentència definitiva el 28 d'abril de 1897, *Pepet* Pons va veure's afavorit per la revocació de la sentència primera i va ser condemnat finalment a vint anys de cadena temporal i accessòries. Va començar a complir la condemna al presidi africà del penyal d'Alhucemas, igual que Baldomero Oller, amb el qual va quedar unida la seva sort durant un temps.

ALS PRESIDIS D'ÀFRICA

Com ja vam tenir ocasió d'explicar, desconeixem la data exacta en què Josep Pons i Baldomero Oller van poder abandonar el castell de Montjuïc per a anar a presidi. Sí que sabem, en canvi, que els van traslladar de nit al vaixell sense poder-se acomiadar de la família i que l'1 de novembre de 1897 ja eren segur a l'illot d'Alhucemas. I ho sabem perquè, en aquesta data, tretze condemnats —entre els quals tant Pons com Oller i amb la conformitat dels altres que es trobaven disseminats per diverses presons de la Península i de l'Àfrica— van adreçar-se al director d'*El Progreso* per adjuntar-li còpia d'un escrit que havien enviat a la reina regent, al president del consell de ministres i als ministres de la Guerra i de Gràcia i Justícia. L'escrit narra el seu punt de vista sobre com s'havia

celebrat tot el procés judicial i com s'havia arribat a les sentències i a les execucions, tot recordant les diverses cartes que infructuosament havien enviat abans a les autoritats i a diversos periòdics.¹²

UN LLARG CAMÍ FINS A L'ALLIBERAMENT

En realitat, i des del mateix moment que van començar a complir la seva condemna, la sort dels condemnats va quedar a mercè dels efectes que pogués tenir una doble campanya a favor dels presos de Montjuïc que va engegar-se ben aviat: d'una banda, a l'estranger, la gran campanya internacional que, principalment des de Londres i París, animava sobretot Fernando Tarrida del Màrmol; de l'altra, la campanya interna que va endegar primer, ja des del novembre de 1896, el diari republicà madrileny *El País* i després, just un any més tard, el nou diari —també republicà i madrileny— *El Progreso*, dirigit per Alejandro Lerroux, amb Joan Montseny (*Federico Urales*) com a principal propulsor.

En aquest context, el 14 de maig de 1899 va tenir lloc al Teatro Circo Barcelonés un gran míting revisionista en el qual va intervenir, entre d'altres oradors, Lluís Vilaplana, «*pariente de uno de los condenados, [quien] relató la forma en que prendieron á un primo suyo, haciéndole pasar por cerrajero mecánico, siendo así que era tejedor, y dijo que desconfiaba de que el señor Silvela hiciera algo en pro de la revisión*».¹³

Ens consta que, en aquella època, Pons Vilaplana havia estat traslladat al penal de Melilla, ja que, d'allí estant, ell mateix, Francesc Callís i Jaume Vilella, van adreçar-se el dia 21 de maig de 1899 a la premsa denunciant que el nou govern conservador de Francisco Silvela, en comptes d'ac-

10. Segons la nota oficial publicada a *La Publicidad*, 15 desembre 1896.

11. Insistim a no reiterar la informació relativa a aquest procés que ja hem explicat en biografies anteriors d'aquesta sèrie.

12. *El Progreso. Diario Republicano Progresista*, 11 febrer 1898. Reproduït a *La campaña de «El Progreso»...*, p. 73-80.

13. *La Vanguardia*, 15 maig 1899.

tivar una solució per a la revisió del procés de Montjuïc i l'alliberament dels condemnats, estava entretenint l'opinió pública.¹⁴

A principis de 1900, arran de la festa del rei Alfons XIII, la reina regent va concedir finalment un indult als nombrosos condemnats després dels atemptats del Liceu, Gran Via i Canvis Nous. Josep Pons Vilaplana va ser un dels indultats. La pena va ser commutada per la d'*extrañamiento* en un país estranger. Inicialment Pons hauria demanat com a lloc de destinació la ciutat d'Oran,¹⁵ però en realitat desitjava ser deportat a França, concretament a Marsella.

Finalment, el 16 d'abril de 1900 van arribar a Barcelona, a bord del canoner *Hernán Cortés*, dotze dels presos indultats que, tot seguit, haurien d'exiliar-se. Entre ells Josep Pons i Baldomero Oller.

En aquells moments, el govern francès s'havia negat en rodó a acollir els expulsats en el seu territori, i això a desgrat de les queixes que aquesta conducta generava en una part de la seva opinió pública. En conseqüència, i quan ja havien passat tres mesos de l'aprovació de la «mesura de gràcia» —concretament el dia 22 d'abril de 1900—, 21 indultats de diverses causes processals que, preguntats pel jutge militar sobre l'indret on preferien exiliar-se, havien manifestat el seu desig de dirigir-se a Marsella, van adreçar a la premsa estrangera un escrit des de les presons de Barcelona: en aquest escrit, es queixaven de la incertesa de la seva situació i demanaven a l'opinió pública francesa que fes pressió perquè poguessin entrar a França.¹⁶ I el

mateix dia, i a través del diari *El Diluvio*, els mateixos signants, més uns altres dos, adreçaven una altra carta oberta al president del consell de ministres, Francisco Silvela, en la qual també protestaven per la prolongació de la seva estada a la presó i feien preguntes tan sensates com aquestes:¹⁷

«[...] ¿Cómo se concibe que al cabo de un mes de haberlo permitido se nos venga con que no podemos ir á Francia? Si el Gobierno francés no estaba dispuesto á admitir la última remesa de las víctimas de Montjuich, ¿por qué no lo dijo cuando fué consultado? ¿No prueba esto que aquí ha habido trabajos de zapa para hacernos ir donde la vida sea más imposible?».

Enmig d'aquesta extraordinària confusió —que es reflectia a la premsa i en la documentació oficial—, la peripècia d'aquells 23 homes va ser realment accidentada. Un contingent d'onze d'aquests presos va acabar-se resignant a escollir finalment Anglaterra com a lloc de destinació. Integrat per Epifani Caus, Antonio Ceperuelo, Jacint Mèlich, Josep Mesa, Joan Baptista Ollé, Baldomero Oller, Josep Pons, Joan Sala, Joan Torrents, Josep Vila i Jaume Vilella, aquest grup va embarcar en el vapor *Montevideo* el 27 d'abril amb destinació a Liverpool, on va arribar el 3 de maig. I, d'allí, a Londres, on va tenir una càlida acollida. Tanmateix, aquesta deportació a Anglaterra va causar ara un incident diplomàtic amb les autoritats britàniques, «ya que se incumplía un compromiso anteriormente adquirido de no enviar más anarquistas a territorio británico, lo

14. Carta reproduïda a *Vida Nueva*, 28 maig 1899.

15. Així ho assegurava el comissari especial francès Thiellement (?) el 31 de març 1900 (ANP, F/7 12725) i així consta en telegrama del capità general de Catalunya al ministeri de la Guerra de 30 març 1900 (Archivo General Militar de Segòvia, 2ª sec., 9ª div., llig. 39). La ciutat algeriana era coneguda en aquella època com la *Xicoteta Alacant*, de tants immigrants alacantins i valencians com hi havien anat a raure.

16. L'escrit s'adreçava *À la nation française et à son gouvernement*. Vegeu-ne el text a *L'Intransigeant*, 26 abril 1904.

17. *El Diluvio*, 24 abril 1900. Aquests mateixos 23 són tots els que apareixen, certament mudats, en una esplèndida foto publicada inicialment al *Suplemento a La Revista Blanca*, núm. 53, 19 maig 1900. Vam publicar aquesta foto en la biografia dedicada a Baldomero Oller. En aquest article en donem el retall on pot veure's la imatge de Josep Pons.

Presos indultats el 1900 (*Suplemento a la Revista Blanca*, 19-5-1900). El rostre encerclat és el de Josep Pons

*que dio lugar a la pintoresca situación de que el propio ministro de Estado se hiciera garante de la falta de peligrosidad de aquellos a quienes su gobierno desterraba».*¹⁸

L'ESTADA A LONDRES

Josep Pons, doncs, va instal·lar-se a Londres el maig de 1900. Sobre la rebuda que els anarquistes residents a la capital britànica van fer als seus companys catalans, tenim el testimoniatge directe d'un article de Piotr Kropotkin, signat el 7 de maig de 1900 i titulat «Los mártires de Montjuich en Londres». Entre altres coses, diu així:¹⁹

«Ayer asistimos á una de las reuniones más conmovedoras que se han realizado desde la existencia de la Internacional: los bravos y valientes compañeros españoles que fueron torturados en Montjuich

18. Juan Avilés Farré, *Francisco Ferrer y Guardia. Pedagogo, anarquista y mártir*. Madrid: Marcial Pons Historia, 2006, p. 84. Tots els detalls d'aquests incidents a González Calleja, *La razón de la fuerza...*, p. 297, n. 229. La correspondència entre autoritats britàniques i espanyoles es troba a l'Archivo del Ministerio de Asuntos Exteriores (AMAE, Madrid), Sección Histórica, Orden Público, Parte General, 1899-1908, llig. 2751.

19. *Suplemento a La Revista Blanca*, núm. 53, Madrid, 19 maig 1900. Publicat en francès a *Le Temps Nouveaux*, 11 maig 1900.

y más tarde sometidos en los presidios á todas las penalidades posibles, esos abnegados amigos, á quienes creíamos enterrados vivos, se hallaban con nosotros en Londres, en el club comunista alemán. [...]

He aquí á Vilas, Vilella, Pons Vilaplana, á los tres les condenó á muerte el consejo de guerra. ¿Acaso no era necesario que los inquisidores participaran á los bribones del gobierno que habían descubierto al que fabricó la bomba? Se prendió, pues, á Pons Vilaplana que, con su blusa azul, podía ser trabajador en hierro... por consiguiente, “él debe ser —decían los torturadores— quien ha fabricado el proyectil”. En el supremo instante su familia hizo, sin embargo, un gran esfuerzo sobrehumano enviando á Madrid un certificado de haber sido matriculado en la Escuela de Artes y Oficios y en el que constaba era tejedor. Jamás había sido herrero. En la fábrica de tejidos donde trabajaba desempeñaba el cargo de contraamaestre. [...]

En Madrid se asustaron del escándalo que se podría armar, y conmutaron la condena en veinte años de cadena. Pons y Vilella, muy contentos; en cuanto á Vilas, éste siempre conservó su completa serenidad».

Un cop instal·lat a Londres, tenim notícia de moviments de Josep Pons gràcies a un telegrama xifrat de l'ambaixador a Londres al ministre d'Estat espanyol. Aquest telegrama, de passada, ens actualitza l'aspecte físic del teixidor igualadí —que encara continuava sent descrit com a manyà:²⁰

«Anarquista José Pons sentenciado cadena perpetua después absuelto, vino principio año actual desterrado Inglaterra (...) Hace diez días marchose á Paris con gran secreto. Señalamiento personal: 28 años, estatura 5 pies 6 pulgadas inglesas, ni grueso ni delgado, tez amarillenta, pelo y bigote negro; oficio, cerrajero; catalán».

20. Telegrama de 15 desembre 1900 (AMAE, llig. 2758).

NOVA RESIDÈNCIA A BÈLGICA I... ?

El desembre d'aquell 1900, *Pepet* Pons va traslladar-se a Bèlgica, concretament a Verviers. Aquells dies complia exactament 28 anys. Ell mateix explicava el canvi de domicili d'aquesta manera: «*Hace veinte días que salí de Londres por no tener trabajo, y después de pasar por Bruselas y por Lieja encontré ocupación [com a teixidor] en ésta de Verviers*».²¹ D'allí estant, va publicar sengles cròniques sobre la situació belga al mateix *Suplemento a la Revista Blanca*, concretament els dies 2 de febrer, 9 de març, 30 de març, 13 d'abril, 20 abril, 18 de maig, 1 de juny, 20 de juliol, 24 d'agost, 28 de setembre, 12 d'octubre i 23 de novembre de 1901. Segons el mateix periòdic (18 gener 1902), Pons va haver d'interrompre les cròniques «*á consecuencia de una enfermedad en la vista, acarreada por el trabajo de noche*». I el 1903 va publicar a *La Revista Blanca*, que dirigia Joan Montseny, la traducció castellana d'un article de Jacques Wernil publicat anteriorment a *Mercur de France* i titulat «El fenómeno Lombroso».²²

Potser en *Pepet* va acabar recalant a Holanda. Sembla que també va enviar cròniques al diari *Tierra y Libertad*. Després ja no n'hem pogut seguir el rastre... Tanmateix, hi ha elements per allargar el misteri de la seva trajectòria: hem localitzat en un arxiu públic una carta d'un anarquista de nom José Pons de data 3 de març de 1906, adreçada precisament al director de *Tierra y Libertad* i enviada des de... Màlaga! L'adreça del remitent és al carrer Lagunillas, 85. A manca d'elements de contrast, no podem assegurar tanmateix amb certesa que el teixidor igualadí hagués anat a parar finalment, després de tantes voltes per indrets de l'Àfrica i d'Europa, a una ciutat d'Andalusia...!²³

21. *Suplemento a la Revista Blanca*, 5 gener 1901.

22. Núms. 110-111, 15 gener i 1 de febrer 1903.

23. Archivo Histórico Nacional (Madrid), Gobernación, sèrie A, llig. 2A, exp. 15 (còpia mecanografiada de la carta).

A handwritten signature in cursive script that reads "Josep Pons y Vilaplana". The signature is written in black ink on a white background and is followed by a long, horizontal, slightly wavy line that tapers to a point on the right side.

Autògraf de Josep Pons

Més encara: com que el seu nom i el seu primer cognom són força corrents —només al castell de Montjuïc hi havia empresonats simultàniament tres anarquistes que es deien Josep Pons—, tampoc no podem assegurar amb exactitud que fos ell el delegat que va representar els obrers de l'art tèxtil en el Congrés Obrer Nacional celebrat entre el 30 d'octubre i l'1 de novembre de 1910 a Barcelona, congrés en el qual es va constituir la Confederació Nacional del Treball (CNT). Si aquest «Josep Pons» que surt als papers hagués estat realment ell, això hauria volgut dir que, després del periple pel nord d'Àfrica, Anglaterra i els Països Baixos —i qui sap si també Andalusia—, hauria recalat un altre cop a Barcelona...

ANTONI DALMAU I RIBALTA (Igualada, 1951) és escriptor. Director de la *Revista d'Igualada*, ha ocupat diversos càrrecs institucionals i ha publicat divuit llibres. Els dos darrers de caràcter històric que han aparegut són *El cas Rull. Viure del terror a la Ciutat de les Bombes (1901-1908)* i *Set dies de fúria. Barcelona i la Setmana Tràgica (juliol de 1909)*. www.antonidalmiau.cat